

I

Un bé de Déu d'airet, fresc i lleuger, va bufar i el va comprendre.

Per damunt seu giravoltaven els estels esponerosos, el cel en flor, i per sota, a la terra, fumaven les pedres, roents encara de la xardor del sol. Calma profunda de la terra i el cel, feta de les veus eternes de la nit, més silencioses que el silenci. Tranquil·litat, dolçor. Déu havia aclucat els ulls, el sol i la lluna, i s'havia adormit. Era fosc, devia ser mitjanit. I, mentre meditava, corprès, quin paradís era aquell, quina solitud, de sobte va canviar el vent, es va tornar feixuc. Ja no era cap bé de Déu d'airet, sinó una brava greixosa, com si esbufegué i maldés per dormir però no pogués, allà baix, entre garrigues o en horts humits i xafogosos, una bèstia o un poblet. L'aire s'havia tornat espès, inquietant; pujaven alenades tèbies d'animals, d'homes i d'esperits grenyuts, i una sentor de pa acabat de treure del forn, de suor agra d'home i de l'oli de llorer amb què les dones s'untan els cabells.

Paraves l'orella, flairaves, però no veies res. De mica en mica els ulls se t'acostumaven a la foscor i, llavors, distingies, enmig de la tenebra, palmeres com sortidors, un xiprer recte, sever, més negre que la nit, i oliveres de fulles esparses; el vent les bellugava i relluïen argentades enmig de la negror. I damunt d'un mamelló verd, escampades de qualsevol manera, a estones amuntegades i a estones solitàries, cabanes quadrades, fetes de nit, de fang i de totxo, arrebossades de calç. I damunt dels terrats, els uns tapats amb llençols blancs, els altres destapats, senties, per l'olor i per la brutícia, cossos humans que dormien.

Això ja no era silenci. La nit benaurada i solitària es va omplir de neguit. Mans i peus humans que no trobaven repòs es re-

giraven, pits sospiraven, veus de mil boques maldaven per trobar el seu lloc, desesperades, entossudides, en el caos mut petjat per Déu. ¿Què tenien tantes ganes de cridar? S'hi esforçaven, però no podien esbrinar-ho. I es dispersaven i es perdien en desvaris incoherents.

Però de sobte, d'entremig del poble, del terrat més alt, un crit estrident, punyent, una entranya que s'esquinçava: «Déu d'Israel, Déu d'Israel, Adonai, ¿fins quan?» No era un home, era el poblet sencer, que somiava i cridava: era tota sencera, amb els ossos dels morts, amb les arrels dels arbres, la terra d'Israel. La terra d'Israel, que tenia els dolors del part, no podia parir i cridava.

Una estona de silenci. I de sobte un altre cop, però ara tot queixa, tot ira: «¿Fins quan? ¿Fins quan?», es va tornar a sentir el crit, que esquinçava l'aire des de la terra fins al cel. Els gossos del poble es van desvetllar i van començar a bordar, i les dones, als terrats de les cases, es van espantar i es van arraulir sota les aixelles dels homes.

I el jove que dormia i somiava va sentir en el son el crit, es va regirar, i el somni es va espantar i va estar a punt d'anar-se'n. La muntanya es va esclarissar, se li van veure les entranyes: no eren de pedra, sinó de son i mareig. I la trepa d'homenots que hi pujaven i trepitjaven fort, ferotges, tots ells barbes i bigotis i celles i braços llargs, també es van esclarissar, es van allargar, es van eixamplar, es transformaven i s'esfilagarsaven, com núvols que desfés una ventada. Una mica més i haurien desaparegut entre les temples del dorment.

Però el pensament va ser a temps d'afeixugar-se i tornar-se a capbussar en el son, i la muntanya va tornar a espessir-se, tota pedra; els núvols es van fer més densos, es van tornar carn i ossos; es van sentir uns alens entretallats, unes passes veloces, i el

barba-roig va tornar a aparèixer al cim de la muntanya, espitregat, descalç, encès, i darrere seu, entaforada encara al roquissar, la tropa de caps que alenaven. I es va tornar a dreçar, ben construïda, la cúpula del cel, amb un únic estel, ara, penjat cap a la banda de llevant, gros com un mos de foc. Es feia de dia.

El jove, estirat damunt dels encenalls, respirava fondo, li pesava el cansament del dia, reposava. Per un moment, les parpelles, com si les hagués picat l'Estel del Matí, li van tremolar, però no es va despertar. El somni l'havia tornat a embolcallar tot d'una, i somiava. El barba-roig s'havia aturat, la suor li regalimava pel front estret de solcs profunds, per les aixelles i per les cames. Treia fum, de tanta ira i tanta correguda; va estar a punt de renegar, però es va contenir. «¿Fins quan, Adonai, fins quan?», va murmurar, queixós, i es va empassar el renec. Però la còlera encara li durava. Va fer mitja volta; es va desplegar dins seu, d'un llampec, la llarga marxa: les muntanyes es van empetitir, el somni va fer un bot, els homes van desaparèixer, i el dorment va veure, damunt del seu cap, al sostre baix trenat de canyes, com es desplegava, aire brodat, acolorida, engalanada, tremolosa, la terra de Canaan. A migjorn, el desert d'Idumea s'eriçava i es bellugava com l'esquena d'un lleopard. Més enllà, espessa, verinosa, la mar Morta escanyava i engolia la llum. Més enllà, enclosa, com amb parets de pedra seca, pels manaments de Jehovà, la inhumana Jerusalem; i els seus carrers empedrats regalimaven de la sang de les víctimes de Déu —anyells i profetes—. Més enllà, la idòlatra i infecta Samaria, amb un pou al mig i una dona pintada que en treia aigua. Més enllà, a la punta de tramuntana, assolellada, somrient, verdíssima, Galilea. I, d'un cap a l'altre del somni, el riu Jordà, la vena mestra de Déu, que passa i rega, indiferent, els sorrals estèrils i els horts, Joan Baptista i els heretges de Samaria, les putes i els pescadors de Genesaret.

El jove es va reconfortar de veure els llocs sants i les aigües santes i va estirar el braç per tocar-los. Però tot d'una va tremolar, enmig de la foscor, la Terra Promesa, il·luminada de rosa per l'aurora, feta de rou i de vent i de desig humà antiquíssim, i es va apagar. I, en apagar-se, es van sentir veus que mugien i renecs, i va semblar que tornava a aparèixer, entre les roques i les figueres de moro, amb una altra fesomia ara, irrecognoscible, la tropa de caps. Com s'havien arronsat i arrugat, els homenots, com s'havien encongit i arrossegaven les barbes per terra! Homenets, nanets que panteixaven, desalenats, i cadascun duia a la mà eines estranyes de tortura —uns, xurriaques ensangonades amb ferros; d'altres, punyals i agullades; d'altres encara, claus gruixuts amples de cap; tres nans que no alçaven el cul un pam de terra, una creu molt pesant, i l'últim, el més esquifit, el guenyo, una corona d'espines.

El barba-roig va acotar el cap, se'ls va mirar i va sacsejar amb menyspreu el caparrot massís: «No tenen fe, per això s'han encongit; no tenen fe, per això em turmento...», va sentir el dorment que pensava. Va estirar la manassa peluda:

—Mireu! —va fer, i va assenyalar els camps que tenien a sota, ofegats sota la boirina del matí.

—No veiem res, capità, només foscor.

—No res! ¿Que no teniu fe?

—Tenim fe, capità, tenim fe, per això et seguim. Però no veiem res.

—Torneu a mirar!

Com una espasa, va abaixar el braçot, va esquinçar la boira, es van veure els camps. Un llac en calma va riure i va relluir, s'apartava la boira del damunt, es despertava. Als sembrats, sota les palmeres i arreu de les riberes codoloses, grans nius plens d'ous, pobles i poblets blanquejaven.

—És allà! —va fer el capdavanter, i va assenyalar un poble gran enmig de la verdor.

Tres molins de vent, damunt seu, havien obert, ja de bon matí, les aspes i giraven.

Una por sobtada es va vessar per la cara adormida del jove, bruna com el blat. Va bellugar el braç per fer fora el somni que se li havia posat damunt de les parpelles i les hi covava. Va dedicar totes les seves forces a despertar-se, és un somni, pensava, m'he de despertar i escapar-me'n. Però els nanets l'encerclaven amb tosuderia, no volien anar-se'n. I el barba-roig d'aspecte ferotge assenyalava amenaçador amb el dit el poble gran de la plana i els deia:

—És allà! Allà dins viu i s'amaga, porta parracs, camina descalç, fa de fuster, fa veure que no és ell, per escapar-se'n. Però no se'ns escaparà! Déu ja l'ha ullat; agafem-lo, nois!

Va alçar el peu per agafar aviada, però els nanets se li van penjar a les cames i als braços. Va tornar a posar el peu a terra.

—N'hi ha molts, d'esparracats i de descalços, capità, n'hi ha molts, de fusters. Fes-nos un senyal, que sapiguem qui és, com és, on és. Si no, d'aquí no ens movem. Estàs avisat, capità: d'aquí no ens movem, ens n'hem cansat.

—L'abraçaré i el besaré, vet aquí el senyal. Endavant, ara, avall va! I silenci, no crideu. Ara dorm, ull viu, no sigui que es desperti i se'ns escapi. En nom de Déu, agafeu-lo, nois!

—Agafem-lo, capità! —van cridar els nanets com un sol home, i van alçar els peuots per emprendre la marxa.

Però un de prim, guenyo, geperut, el que duia la corona d'espines, es va aferrar a una argelaga, es va resistir a anar-se'n:

—Jo no vaig enlloc! —va cridar—. Me n'he cansat. ¿Quantes nits fa que el perseguim? ¿Quants països i quants pobles hem trepitjat? Feu números: hem resseguit els monestirs dels essenis del desert de Judea, hem trepitjat Betània, on vam pelar injus-

tament el pobre Llätzer, hem arribat al Jordà, però ens en va fer fora en Joan Baptista, que no és, diu, aquell que busquem, que ens n'anem! Ens en vam anar, vam entrar a Jerusalem, vam buscar pel Temple, pels palaus d'Annàs, de Caifàs, per les cofurnes dels escribes i dels fariseus, ningú! Tots uns pocavergonyes, prostituïts, mentiders, lladres, assassins, vam marxar. Vam passar de llarg corrent per l'excomunicada Samaria, hem arribat a Galilea, hem passat per Magdala, Canà, Cafarnaüm, Betsaida. Hem buscat de cabana en cabana, de barca en barca, trobàvem el més virtuós, el més temorós de Déu. «Ets tu», li cridàvem, «¿què t'amagues? Alça't i salva Israel!» I ell veia les eines que dúiem, s'espantava, espernetegava i xisclava: «No sóc jo! No sóc jo!», i es lliurava al vi, a les cartes, a les dones, s'emborratxava, renegava, se n'anava de putes perquè veiéssim que era un pecador, que no era aquell que busquem, per escapolir-se'n... Capità, amb tots els respectes, aquí ens passarà el mateix. És en va que el perseguim, no el trobarem pas. Encara no ha nascut.

—Tomàs, descregut —va fer el barba-roig, i el va engrapar pel clatell i el va tenir una estona penjat en l'aire, i reia—, Tomàs, descregut, m'agrades!

Es va girar cap als companys:

—És l'agullada, i nosaltres, els bous llauradors. Deixeu que ens burxi, que no trobem mai més la calma!

El nan barbamec esgaripava, li feia mal. El barba-roig el va tornar a deixar a terra. Va riure altra vegada, va repassar amb la mirada els companys estrambòtics:

—¿Quants sou? —va dir—. Dotze. Un per cada tribu d'Israel. Diables, àngels, homenets, nanets, tots els llinatges i els avortons de Déu, trieu-ne i preneu-ne!

Estava de bon humor. Els ulls rodons de falcó li brillaven, va estirar el palmell de la mà, n'agafava un per l'espatlla amb ira,

amb tendresa, el sospesava en l'aire, reia. El deixava i n'agafava un altre:

—Salut, garrepa, rata, cagalatxa, juevot immortal. I tu, fatxenda, fanfarró i golafre. I tu, beatet i poruc. No robes, no comets adulteri, no mates perquè tens por. Totes les teves virtuts són filles de la por. I tu, ruquet candorós, que et donen un fart de llenya i aguantes. Aguantes la fam, la set, el fred, el fuet. Escarràs, sense amor propi, llepaculs. Totes les teves virtuts són filles de la pobresa. I tu, guineu astuta, que t'estàs al defora de la cova del lleó, de Jehovà, i no hi entres. I tu, ovelleta candorosa, que segueixes Déu, tot belant, perquè se't mengi. I tu, xarlatà fill de Leví, mercader de Déu, que el vens a tant l'unça. Taverner de Déu, que convides els homes a una ronda de Déu i s'emborratxen, i t'obren el sarró i el cor, murri que ets. I tu, asceta patidor, abrandat, dur de bescoll, que et veus la cara i et fabriques un Déu patidor, abrandat i dur de bescoll, i caus a terra i l'adores perquè se t'assembla. I tu, que la teva ànima ha obert una taula de canvi, seus al llindar, fiques la mà a la bossa, dones almoïna al pobre, prestes Déu, tens un llibre de comptes i hi escrius: he donat tant d'almoïna a tal, tal dia a tal hora. I deixes dit que et fiquin al taüt el llibre de comptes, perquè el puguis obrir davant de Déu, ferhi números i ingressar els milions immortals. I tu, mentider, xerri, romancer, que trepitges tots els manaments de Déu, robes, comets adulteri, mates, i després fas el ploricó, et piques el pit, despenges la cítara i, del pecat, en fas cançó. Saps prou bé, espavilat, que Déu ho perdona tot a qui canta perquè es mor de ganes de sentir cançons. I tu, agullada punxeguda a les nostres gropes, Tomàs, i jo, bandera boja, que tinc el cap ple de pardals, he abandonat la dona i els fills i busco el Messies! Tots junts, diables, àngels, homenets, nanets, tots hi han de ser per encertar-lo, agafem-lo, nois!

Va riure, es va escopir a les mans, va estirar les camarres:

—Agafem-lo, nois! —va tornar a cridar, i es va aviar costa avall, cap a Natzaret.

Els homes i les muntanyes eren fum i es van esvaïr, les parpelles adormides es van omplir d'una foscor sense somnis. I en el son sense termes només se sentien passes feixugues, amples, que petjaven la muntanya i baixaven.

El cor del dorment batia fort: «Ja vénen! Ja vénen!», li va sonar una veu dins les entranyes. «Ja vénen!» Es va sobresaltar, o això li va semblar en ple son, va barrar la porta amb el banc de fuster i, al damunt, hi va amuntegar totes les eines —ribots, garlapes, xerracs, escarpres, maces, tornavisos, i fins i tot una creu pesantíssima que estava fent aquells dies—. Després es va tornar a colgar entre els encenalls i les estelles i es va quedar a l'aguait.

Una quietud estranya, inquietant, densa, ofegadora, no se sentia l'alè del poble, ni el de Déu. Tot, fins i tot el dimoni que no dorm, s'havia capbussat en un pou sec fosc i pregon —¿era son, allò?, ¿era mort, immortalitat, Déu?—. El jove es va espantar. Va veure el perill que corria, va ajuntar totes les forces, va allargar la mà per engrapar-se el coll, que s'ofegava, i es va despertar.

Estava xop de suor. No recordava res del somni, només això: que algú el perseguia. ¿Qui? ¿Un? ¿Molts? ¿Homes? ¿Dimonis? No se'n recordava. Va parar l'orella, va escoltar. De molts pits, de moltes ànimes, se sentia ara, en el silenci de la nit, l'alè del poble. En alguna banda un arbre mormolava, un gos ganyolava tristament, una mare, a l'altra punta del poble, cantava una cançó de bressol lenta i sentida al seu nadó... La nit estava plena de remors i sospirs coneguts i estimats, la terra parlava, Déu parlava, i el

jove es va calmar. Per un moment havia tingut por d'haver-se quedat sol al món.

Al costat, a la cofurna on dormien els seus pares, es va sentir, mig tallat, l'alè del seu vell pare. No podia dormir, pobre, ja tornava a torçar la boca, a obrir-la i tancar-la amb molt d'esforç per parlar. Fa anys que s'escarrassa a parlar com una persona, però només es redreça al jaç, paralític com està, i no pot fer anar la llengua. Sua, lluita, li cau la bava i, de tant en tant, després d'un combat terrible, de síl·laba en síl·laba, desesperat, aconseguix articular una paraula, només una, sempre la mateixa: A-do-nai, Adonai, res més, Adonai... I quan aquesta paraula li surt sencera de la boca, es calma durant una hora o dues; i després li torna a venir l'angoixa, i comença de nou a obrir i tancar la boca.

—És culpa meva..., és culpa meva... —va murmurar el jove, i els ulls se li van enterbolir—. És culpa meva...

El fill sentia, enmig de la nit tranquil·la, l'angoixa del seu pare, i li venia angoixa a ell també, i va començar, sense voler, a obrir i tancar la boca i a suar. Va aclucar els ulls, escoltava què feia el seu pare per fer-ho ell també, gemegava i amollava crits desesperats, inarticulats, al mateix temps que ell —i just llavors es va tornar a adormir.

I, en tornar-se a adormir, va trontollar la casa, el banc va caure, eines i creu van rodolar per terra, la porta es va obrir, i es va dreçar, damunt del marxapeu, agegantat, fent-se un fart de riure, amb els braços oberts, el barba-roig.

El jove va fer un crit i es va despertar.